

Sygn. akt IV CK 786/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 czerwca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Jednostki Wojskowej nr (...) w W.
przeciwko P. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 15 czerwca 2005 r., kasacji strony
powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 8 września 2004 r., sygn. akt I ACa
(...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do
ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Strona powodowa wniosła o zasądzenie od pozwanego 542 636,60 zł z ustawowymi odsetkami. W uzasadnieniu powołała się na umowy zawarte z pozwanym - jedną 13 kwietnia 1999 r., a drugą 6 maja 1999 r. - w których pozwany zobowiązał się do dostawy swetrów typu „g(...)”, „s(...)” oraz swetrów oficerskich wojsk lądowych i wojsk lotniczych. Pozwany swetry dostarczył, ale okazało się, że mają one wady. Kwota dochodzona pozwem była równa cenie zapłaconej pozwanemu za dostarczone swetry.

Sąd Okręgowy powództwo oddalił. Sąd ten ustalił, że dostawa swetrów następowała w okresie od drugiego kwartału 1999 r. do 15 grudnia 1999 r. Pismem z 18 sierpnia 2000 r. strona powodowa wezwała pozwanego do bezzwłocznej wymiany 2 500 swetrów typu „g.(...)” i 393 swetrów oficerskich wojsk lądowych. Następnie, w dniu 19 września 2000 r., przesłała pozwanemu protokół reklamacji w sprawie wad jakościowych towaru. Jednocześnie zażądała wymiany do 15 października 2000 r. 1236 swetrów oficerskich wojsk lądowych oraz 5 497 swetrów typu „g.(...)” na swetry tego samego rodzaju wolne od wad. W dniach 22 –23 stycznia 2001 r. specjalna komisja, składająca się z przedstawicieli dostawcy, odbiorcy i Rejonowego Przedsiębiorstwa Wojskowego w Ł., określiła ilość swetrów z wadami i zdalnych do użytku. Pozwany zobowiązał się do wymiany swetrów mających wady do dnia 15 kwietnia 2001 r. Jednakże pismem z 2 kwietnia 2001 r. wystąpił o przesunięcie terminu wymiany swetrów na dzień 20 lipca 2001 r. Strona powodowa w odpowiedzi, pismem z dnia 12 kwietnia 2001 r., wezwała pozwanego do wymiany wszystkich pierwotnie reklamowanych swetrów, tj. 1236 swetrów oficerskich wojsk lądowych i 5 497 swetrów typu „g.(...)”, lub zapłaty ich równowartości do dnia 30 kwietnia 2001 r., w kolejnym zaś piśmie, z 17 lipca 2001 r., oświadczyła, że odstępuje od obu umów zawartych z pozwanym i żąda od niego zamiast wymiany swetrów zwrotu uiszczonej za swetry ceny w kwocie 542 536,60 zł.

Zdaniem Sądu Okręgowego, zebrany materiał dowodowy nakazywał wprawdzie przyjąć, iż dostarczone swetry miały wady, jednakże stronie powodowej mimo to nie przysługiwało roszczenie objęte pozwem. Stronie umowy dostawy, będącej odbiorcą rzeczy, tak samo jak kupującemu, przysługuje z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy alternatywnie kilka uprawnień. Wybór jednego z nich należy do niego. Ta jego możliwość wyboru ma charakter prawa kształtującego. W rezultacie, wybór raz dokonany jest wiążący, chyba że dostawca zgodzi się na zmianę wyboru (art. 560 i 561 w związku z art. 612 k.c.). Tymczasem strona powodowa najpierw zażądała wymiany swetrów na nie mające wad, a dopiero później odstąpiła od umów zawartych z pozwanym, przy czym pozwany nie zgodził się na zmianę dokonanej przez nią wcześniej wyboru. W rezultacie, jej oświadczenie o odstąpieniu było bezskuteczne i nie mogło uzasadniać dochodzonego roszczenia o zwrot ceny.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia oraz oceny Sądu Okręgowego i oddalił apelację strony powodowej.

Strona powodowa skarżąc w całości wyrok Sądu Apelacyjnego jako podstawy kasacyjne przytoczyła naruszenie art. 560 § 1 i art. 561 § 1 k.c. oraz – określone w sposób niespełniający wymagań art. 393³ § 1 pkt 2 k.p.c. – naruszenie przepisów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na podstawie art. 612 k.c. do odpowiedzialności dostawcy z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy w zakresie nie uregulowanym w art. 609 k.c. stosuje się odpowiednio przepisy o rękojmi za wady fizyczne przy sprzedaży.

Wydanie przez sprzedawcę kupującemu rzeczy z wadami, o których mowa w art. 556 § 1 k.c., może być kwalifikowane nie tylko jako zdarzenie uzasadniające odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady fizyczne, ale również jako zdarzenie objęte przepisami normującymi odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania (art. 471 i nast. k.c.). Dominuje pogląd, że założeniem art. 566 § 1 zdanie pierwsze k.c. jest dopuszczalność zbiegu obu rodzajów odpowiedzialności (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 1970 r., III CZP 102/69, OSNC 1970, nr 10, poz.176). Od decyzji kupującego zależy więc czy skorzysta on - we właściwym terminie i po spełnieniu stosownych przesłanek - z określonego uprawnienia z tytułu rękojmi, czy też będzie realizował, bez potrzeby zachowania przesłanek rękojmi, odpowiedzialność na zasadach określonych w art. 471 i nast. k.c. Może on też wykonać kumulatywnie uprawnienie z tytułu rękojmi i roszczenie odszkodowawcze z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, a więc tak, że jedno uzupełnia drugie (por. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna – z dnia 13 maja 1987 r., III CZP 82/86, OSNC 1987, nr 12, poz. 189).

Gdy kupujący nie korzysta z uprawnień z tytułu rękojmi, może w myśl art. 471 i nast. k.c. domagać się tylko naprawienia szkody doznanej wskutek wady przedmiotu świadczenia spełnionego przez sprzedawcę. Przewidziana w art. 491 i 493 k.c. możliwość odstąpienia od umowy nie wchodzi wówczas w grę, ponieważ została zastrzeżona na wypadek zwłoki lub niemożliwości świadczenia, sam zaś fakt wydania przez sprzedawcę kupującemu rzeczy z wadami nie daje oczywiście podstaw do stwierdzenia zwłoki, a także niemożliwości świadczenia. Podobnie, przepisy art. 471 i nast. k.c. nie umożliwiają kupującemu, gdy przedmiotem sprzedaży są rzeczy oznaczone co do gatunku, domagania się wymiany rzeczy z wadami na wolne od wad. Oba te uprawnienia: do odstąpienia od umowy oraz do wymiany rzeczy, przyznają

natomiast kupującemu przepisy o rękojmi za wady fizyczne (art. 560 § 1 i art. 561 § 1 k.c.).

Skutkiem skorzystania przez kupującego z uprawnienia do wymiany rzeczy na wolne od wad - bez względu na to jak określi się jego charakter prawny, a więc czy uzna się je za prawo kształtujące, czy też roszczenie – jest możliwość domagania się przez kupującego od sprzedawcy dostarczenia zamiast rzeczy wadliwych takiej samej ilości rzeczy wolnych od wad. Kupujący może więc niejako na nowo domagać się od sprzedawcy wydania rzeczy określonych w umowie sprzedaży. Jednocześnie art. 561 § 1 k.c. pozwala kupującemu dochodzić od sprzedawcy naprawienia szkody wynikłej z opóźnienia, a więc będącej następstwem tego, że sprzedawca nie spełnił w terminie świadczenia niewadliwego. To ostatnie uregulowanie: związanie roszczenia odszkodowawczego już z opóźnieniem, a nie dopiero ze zwłoką, ma niewątpliwie na celu skłonienie sprzedawcy do jak najszybszego dostarczenia rzeczy wolnych od wad. Co jednak wtedy, gdy sprzedawca nie wykonuje swego zobowiązania do dostarczenia rzeczy wolnych od wad z przyczyn, za które ponosi odpowiedzialność, czyli gdy jest w zwłoce (por. 476 k.c.). Czy wówczas do dyspozycji kupującego pozostaje jedynie przewidziana w art. 561 § 1 k.c. możliwość żądania naprawienia szkody, czy też należy uznać, że zobowiązanie sprzedawcy do wymiany rzeczy na wolne od wad podlega już ogólnemu reżimowi prawnemu odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania, w związku z czym kupujący może wówczas także odstąpić od umowy sprzedaży na podstawie art. 491 k.c. z powodu zwłoki sprzedawcy. Z tych dwóch ewentualności, za trafną należy uznać drugą. Jak już była o tym mowa, odpowiedzialność z tytułu rękojmi i odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania uzupełniają się. Rozwiązanie takie leży niewątpliwie w interesie kupującego, zwiększa jego ochronę. Rozwiązaniu temu odpowiada postawienie do dyspozycji kupującego, który na podstawie przepisów o rękojmi zażądał wymiany rzeczy wadliwych, oprócz przewidzianej w art. 561 § 1 k.c. jako środek presji na sprzedawcę wyjątkowej możliwości domagania się naprawienia szkody wynikłej z opóźnienia, wynikającej z zasad odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania możliwości odstąpienia od umowy z powodu zwłoki sprzedawcy w dostarczeniu rzeczy wolnych od wad, pozwalającej mu całkowicie uwolnić się od pozostawania w stosunku prawnym sprzedaży.

Jak wiadomo, strona powodowa domagała się zasądzenia kwoty równej cenie zapłaconej za swetry, a dla uzasadnienia tego żądania powoływała się na wady swetrów

i nie uczynienie zadość przez pozwanego żądaniu wymiany dostarczonych swetrów pomimo wyznaczonego mu dodatkowego terminu oraz złożone mu w tej sytuacji oświadczenie od odstąpieniu od umów dostawy. W związku z tym, twierdzenia pozwu wymagały przede wszystkim rozpatrzenia nie z punktu widzenia art. 560 § 1 k.c., lecz art. 491 § 1 w związku z art. 561 § 1 k.c., tj. pod kątem pytania, czy w sprawie spełnione zostały przewidziane w art. 491 § 1 przesłanki do odstąpienia od umowy z powodu zwłoki pozwanego w wykonaniu zobowiązania do wymiany wadliwych swetrów. W tym zatem zakresie przy ocenie pozwu w ogóle nie pojawiała się potrzeba podjętej w zaskarżonym wyroku oceny możliwości odstąpienia przez stronę powodową od umów dostawy na podstawie art. 560 § 1 k.c. po uprzednim zażądaniu wymiany wadliwych swetrów.

Niezależnie od tego, nasuwa zastrzeżenia także inspirowany wypowiedziami piśmiennictwa pogląd Sądu Okręgowego i Sądu Apelacyjnego na temat mocy wiążącej wyboru przez kupującego uprawnienia do wymiany rzeczy na wolne od wad. Przede wszystkim nie ma w ustawie podstaw do nadawania postaci prawa kształtującego możliwości wyboru przez kupującego określonego uprawnienia z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy. Poszukując odpowiedzi na pytanie o moc wiążącą decyzji kupującego co do skorzystania z określonego uprawnienia z tytułu rękojmi należy mieć na względzie charakter poszczególnych przysługujących mu alternatywnie z tego tytułu uprawnień oraz uregulowanie zawarte w art. 560 § 1 zdanie drugie i trzecie k.c. Przy uznaniu wszystkich wspomnianych uprawnień za prawa kształtujące, oświadczenie woli kupującego o wykonaniu któregośkolwiek z nich zmieniałoby treść stosunku sprzedaży lub powodowało jego unicestwienie i tym samym wykluczało wykonanie pozostałych uprawnień. Jedynie w sytuacjach określonych w art. 560 § 1 zdanie drugie k.c. oświadczenie kupującego o odstąpieniu mogłoby zostać pozbawione skutków prawnych w wyniku wskazanych tam zachowań sprzedawcy. Przyjmując natomiast za punkt wyjścia przeważające zapatrywanie, że tylko uprawnienie do odstąpienia od umowy ma charakter prawa kształtującego, wszystkie zaś pozostałe uprawnienia z tytułu rękojmi za wady fizyczne są roszczeniami, rozwiązanie omawianego problemu musi być zróżnicowane. Oświadczenie kupującego o odstąpieniu - jeżeli nie wystąpi sytuacja przewidziana art. 560 § 1 zdanie drugie k.c., spowoduje upadek z mocą wsteczną sprzedaży i tym samym wykluczy realizację pozostałych uprawnień. Gdy zaś chodzi o uprawnienia mające charakter roszczeń, jedynie realizacja któregośkolwiek z nich, czyli uczynienie mu zadość, wykluczy wykonanie innych uprawnień. Samo natomiast

wystąpienie przez kupującego wobec sprzedawcy z uprawnieniem uznawanym za roszczenie nie powinno mieć takiego skutku. Podobnie jak w przypadku innych przysługujących alternatywnie roszczeń, należy dopuścić zmianę pierwotnego żądania i wystąpienie w jego miejsca z innym uprawnieniem. Skuteczność tej zmiany zależy będzie jednak od dokonania jej z zachowaniem terminu zawitego ustanowionego w art. 568 § 1 k.c.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. w związku z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98) orzekł jak w sentencji.